

# Irgovski Tovariš

Leto XXVI /// 1929 /// Številka 2

Dr. L. L. Böhm

## Svetska produkcija

(Splošne opazke)

Materialno blagostanje ima le en izvor: produkcijo. To se pravi: ljudsko blagostanje se more dvigniti le potom stimulacije v produkciji.

Čim več se producira, tem bolje je. Energično se morajo odklanjati vsi naivni ali pa egoistični poizkusi prejšnjih in žalibog tudi še sedanjih časov, potom blagovne ali dobrinske valorizacije omejiti produkcijo, da se dosežejo višje cene.

To stremljenje po zvišanju produkcije bodi v prvi vrsti naperjeno na produkcijo živil in surovin (v najširšem pomenu besede).

Treba pa je produkcijo zvišati, ker je areal kulturne zemlje razmeroma zelo majhen in ker v nekaterih krajih sveta ljudstvo silovito hitro narašča. S tem naraščajočim številom ljudstva, katero nima samo večjih potreb vsled svojega števila, temveč tudi vsled višjega kulturnega standarda, vedno bolj raste povpraševanje po vsakovrstnih dobrinah — ne samo po dobrinah za utešitev neobhodnih potreb, temveč pred vsem tudi glede onih dobrin, ki služijo industriji in prometu.

Danes prodirajo prometna sredstva že na najoddaljenejšo točko sveta in vedno še čujemo o novih načrtih glede prometnega napredovanja po suhi zemlji, po rekah in jezerih, po morju, po zraku. Kakor promet — tako prodirajo tudi živila, poživila, tekstilno blago in gorivo v vedno bolj oddaljene kraje sveta.

Ako hočejo spraviti veliki petrolejski trusti in karteli petrolejsko produkcijo, če že ne v eno, vsaj v nekoliko (maloštevilnih) rok, je to popolnoma umevno, ker posest petrolejskega polja ne znači le nadvlade nad gorivom, ki je postalo važnejše kakor premog (ne glede na derivate), temveč tudi kot predmet masnega konsuma v deželah in pri narodih, kjer še ni zavladala električna luč, ki so se pa že odvrnili od primitivne razsvetljave.

Rastoče povpraševanje po najrazličnejših dobrinah pa ne gre vedno roko v roki s faktično produkcijo, to se pravi: areal, ki ga na novo pritegnemo v kulturo, sicer raste, toda ne sorazmerno s potrebami po dobrinah vsled naraščajočega števila ljudi in večjih potreb ter velikanskih sprememb v strukturi svetkega gospodarstva.

Končno pa zamoremo že sedaj pregledati, s kakim arealom bo svet v bodočnosti kot s kulturno zemljo razpolagal, isto tako zamoremo vsaj aproksimativno ugotoviti, za koliko se zamorejo hektarski donosi dvigniti in (manj sigurno) s kakimi podzemeljskimi zakladi moremo računati. Že bolj točna so raziskavanja glede nekaterih prirodnih sil, ki se izkoriščajo, oziroma, ki čakajo še na izkoriščanje.

Dočim je v prejšnjih časih, ki še niso tako daleč za nami, več ali manj vladalo v gospodarstvu autarkično stanje, to se pravi, da so se dežele in narodi popolnoma ali skoraj popolnoma sami z vsem potrebnim zamogli zalagati, je to začelo pred približno 100 leti, še bolj natančno od polovice prejšnjega stoletja, postajati drugače.

Pojavi se nenavaden porast prebivalstva. Tehnika, industrija, posebno pa novodobni promet podvzamejo svoj zmagonosni pohod po svetu; domač pridelek ne zadostuje več niti za prehrano, še manj pa za alimentacijo vedno novih industrij; nastane potreba poiskati si vse potrebno izven lastne dežele: pri sosedu, v oddaljenih deželah, preko morja, na najsrajnejših točkah obljudenega in tudi neobljudenega sveta, zemlje, morja in zraka.

Stojimo na pragu svetskega gospodarstva, še bolj absolutne prepletenosti svetskega gospodarstva. Dočim so bile v prejšnjih časih države autarkične in se niso posebno brigale za produkcijo v drugih deželah in pokrajinah, je tedaj nastal vsled omenjenih vzrokov interes za produkcijo v deželah izven lastne vedno večji.

Zanimanje za različne proizvode v najrazličnejših in najbolj oddaljenih krajih je postajalo vedno intenzivnejše. Vsako novo obvestilo o produkciji v katerikoli panogi gospodarstva je vzbudilo splošno zanimanje, kajti svetski trg, ali celokupnost vseh posameznih trgov, se je začel z naraščujočo intenziteto zanimati za vsakovrstne agrarne, rudne in industrijalne proizvode, ki jih je potreboval, pa ni sam razpolagal ž njimi.

To zanimanje za proizvode tujih krajev pa ni ostalo omejeno v prvi vrsti na trgovce, ki so imeli in imajo še nalogo, da izenačujejo preobilico v enem kraju in pomanjkanje drugod. Interes za tuje proizvode po celem svetu se je polastil predvsem industrijalca, obrtnika, načeljuočih osebnosti v prometu; končno tudi celokupnega bankarstva.

Dočim so zgoraj omenjeni faktorji kazali zanimanje za proizvode iz bolj praktičnega stališča, se je tudi teorija začela zanimati za proizvode tujih krajev: tehniška znanost, gospodarska geografija, znanost o blagoznanstvu, narodna ekonomska politika, teorija narodne ekonomije, geopolitika — vse to se je začelo tedaj intenzivno zanimati za proizvode sveta in kako bi jih bilo mogoče uporabiti.

To zanimanje za različne proizvode je začelo obsegati vedno širša področja, dokler ni prišlo do točke, da vsakovrsten proizvod pomeni veliko važnost, če že ne na internacijonalnem, pa vsaj na nacionalnem trgu. Poraba na nacionalnem trgu pa razbremeni internacijonalni trg. Zanimanje za produkcijo različnih dobrin se ne zaustavi nikjer, temveč obsega vse kraje sveta in vse dobrine, ki se proizvajajo.

Umevno je seveda, da nekaterim dobrinam pripada večja važnost kakor drugim.

Mi moramo tedaj razlikovati predvsem proizvajanje ali produkcijo v najširšem pomenu besede, to se pravi vse, kar se sploh producira, bodisi za lokalni ali za internacijonalni konsum, ter one predmete produkcije, ki v prvi vrsti ne služijo domači porabi, temveč preskrbovanju internacijonalnega trga.

Akoravno je tedaj pozornost gospodarskih krogov obrnjena v prvi vrsti samo na nekatere panoge produkcije v različnih delih

sveta, kakor n. pr. na žito, tekstilne surovine, živino, železno rudo, premog, petrolej, oziroma moko, meso, tekstilno blago, železo in jeklo, bencin itd., kar vse služi v prvi vrsti internacionalni preskrbi, vendar narodni gospodar (praktični ali teoretični) pazljivo zasleduje tudi rastočo ali padajočo produkcijo v snoveh, ki danes še niso predmet svetske izmenjave dobrin, ki pa zamorejo postati v bodočnosti. Tako je bilo pred nedavnim časom še s petrolejem. Nekdaj malo, lokalno zanimanje, danes svetska borba za petrolejska polja; isto tako je s kaučukom i. dr. Z eno besedo, zanimanje za gospodarsko življenje v zmislu produkcije je obrnjeno danes na ves svet, tudi na najoddaljenejša kraja, ker more povečana ali zmanjšana svetska produkcija najintenzivnejše vplivati na dosedanji potek gospodarskega življenja in more to življenje postaviti na popolnoma druge temelje.

Iz prejšnjih časov bodi omenjen le vstop nekaterih proizvodov v svetsko gospodarstvo. N. pr. koruze, kave, čaja, tobaka, posebno pa krompirja. Znano je, kakšne velikanske spremembe v prehrani in sploh v načinu življenja je imela za posledico vpeljava teh proizvodov.

Marsikak navidezno neznatn proizvod postane nepričakovano predmet najprvo nacionalne, potem pa svetske trgovine. Tako n. pr. se to danes vidi pri mnogih konzumnih predmetih, ki se jih poprej zaradi nemogočega ali počasnega transporta ni moglo pošiljati daleč, kar je pa z današnjimi prevoznimi sredstvi prav lahko mogoče. To je velikega pomena za prehrano ljudstva. Za primer navajam jajca, sadje, zgodnje sočivje, cvetlice, surovo maslo, mleko, sveže meso itd.

Nedogledne perspektive glede prehrane ljudstva se nadalje odvijajo, ako se posreči kako novo snov z veliko redilno močjo uvesti v splošno konzumacijo (tozadevno vlada n. pr. v novjšem času velik optimizem glede uvedbe »soja« = boba za splošno prehranjevalno sredstvo). Tudi kemija še ni govorila zadnje besede glede iznajdb prehranjevalnih snovi. Istotako bi zamogla kaka nova rastlina, ki nadomešča bombaževino, temeljito preustrojiti celo situacijo tekstilne industrije na svetu. Posledice so nedogledne, posebno ako se posreči kako novo, za tekstilne svrhe prikladno rastlino kultivirati v krajih, ki ležijo izven subtropskega področja, dosedanjega dobavljivega prostora za bombažno industrijo. To bi povzročilo emancipacijo od vlakna ameriške, egiptovske in indijske bombažne rastline.

Iz gornjih kratkih izvajanj nam sedaj ne bo težko pristopiti k definiciji izraza »svetska produkcija«.

Mi bomo tedaj pod »svetsko produkcijo« razumeli absolutno celokupnost proizvajanja vseh živil in poživil (v najširšem pomenu besede), dalje vseh surovin, pomožnih in postranskih proizvodov, bodisi vseh polizdelkov in končnih ali finalnih fabrikatov.

Ta celokupnost proizvodov se razteza na vso zemljo, njeno površino, njene podzemeljske zaklade, na morje in zrak, ki igra vedno večjo vlogo v pridobivanju dušika.

Slika svetske produkcije pa bi bila nepopolna, ako ne bi pritegnili semkaj tudi vse prirodne sile in njihovo izkoriščanje.

Te prirodne sile so predvsem: solnčna toplota, veter, plimovanje in valovanje morja, tekoča voda, zemeljska toplota. V izkoriščanju prirodnih sil se je že marsikaj doseglo. Po prvih, malo posrečenih

poizkusih spremeniti n. pr. gorkoto solnca v energijo, so sledili nadaljnji bolj uspehi poizkusi. Tehniki si tozadevno obetajo mnogo.

Pred kratkim so prinašali strokovni listi obširna poročila o iznajdbi nove turbine na veter, ki prekaša vse dosedanje tozadevne iznajdbe in uporabe vetra. Med vojno so dovršili na Angleškem na izlivu reke Severn v Bristol-kanal velikansko napravo za izkoriščanje plimovanja. Isto nameravajo napraviti v Franciji na ustju reke Loire. Tudi iz U. S. A. se čuje o sličnih projektih. Na obalah, katere obliva stalno nemirno morje, se namerava izkoristiti valovanje v doseg pridobivanja energije. Manj uspešni so različni poskusi izkoriščanja morskih struj v druge kakor v plovitbene svrhe. Največjega pomena pa je izkoriščanje tekoče, oziroma padajoče vode. V tem izkoriščanju leži velikanska bodočnost, posebno če pomislimo, da energija, dobljena tem potom, nikdar ne preneha, dokler ostanejo geografske in posebno klimatične prilike na zemlji take kakor so. Ni bojazni, da bi se z antropološkega presojanja zemlje in njene bodočnosti tozadevno v doglednem času kaj spremenilo (tako nas vsaj tolaži slavni nemški geograf Penck).

Samo najmanjši del vodnih sil je izkoriščen. V izvenevropskih krajih (razen U. S. A.) je vodna moč še skoraj popolnoma neizkoriščena. Kakšna važnost se pa pripisuje vodni sili (pretvorjeni v električno silo), vidimo iz resnih pogajanj nekaterih držav brez vodnih sil za daljnovode iz tujih držav, ki razpolagajo z vodnimi silami. To se tiče v prvi vrsti dežel, bogatih na vodnih silah: Švedske in Norveške ter na tej sili oskudevajoče Danske.

Zanimive vesti prihajajo iz otoka Islanda. Ta dežela je posebno bogata na vrelcih, ki dosežejo temperaturo nad 100° C. Snujejo se raznoteri projekti, v svrhu izkoriščanja te prirodne toplote v najrazličnejše namene. Ako vpoštevamo vse prirodne sile in prirodne snovi, ki so neizčrpne, potem moremo v istini govoriti o suspenziji »Zakona pojemajočega zemeljskega donosa« (seveda v najširšem pomenu besede).

Vendar pa zemlja ne nudi človeku svojih zakladov povsod enakomerno in v izobilju. Lega dežele proti tečajema ali proti ekvatorju, oddaljenost ali bližina morja, mrzle ali gorke morske struje, različni (suhi, vlažni, gorki, mrzli) vetrovi, višina kake pokrajine nad morjem, geologične, morfologične in pedologične razmere, plodovitost ali neplodovitost, biologične odvisnosti in končno človek sam, oziroma njegovo stališče, ki ga zavzema napram prirodi in možnosti izkoriščanja njenih zakladov — vsi ti momenti so tako raznovrstni, da vidimo na svetu največje razlike med kvaliteto in kvantiteto produkcije dobrin, tako da zamoremo govoriti o deželah izobilja in deželah pomanjkanja.

Uvodoma smo omenili, da so v prejšnjih časih narodi in države živeli bolj autarkično. Ta v splošnem pravilna trditev se mora vendar v toliko modificirati, da že v starem veku opazujemo tu in tam pomanjkanje, odnosno izobilje. Nekatere grške mestne republike so morale žito uvažati iz pokrajin ob Črnem morju, dočim so Rimljani v svrhu aprovizacije že iz vseh svojih lastnih provinc dovažali živila v Italijo, v prvi vrsti v Rim. Pač so vse te province spadale k rimskemu imperiju, vendar čujemo, da so Rimljani že posegali — seveda v omejenem obsegu — tudi po proizvodih drugih dežel, ki niso pri-

padale njihovemu imperiju. Srednji in novejši vek sta bila v splošnem, posebno glede prehrane, skoraj autarkična, akoravno opažamo, posebno po križarskih vojnah, že večjo izmenjavo proizvodov v Evropi sami in do orienta. Še bolj se pokaže to stremljenje po izmenjavi proizvodov po dobi »Conquiste« vse do najnovejšega časa. Vendar pa še prevladuje autarkizem vsaj v glavnih proizvodih. Povprašuje se samo po redkih in dragocenih tujih predmetih.

Ponovimo, da so se početkom 19. stoletja, posebno pa od druge polovice 19. stoletja, gospodarske razmere (v najširšem pomenu) najprvo polagoma, potem pa vedno hitreje začele spreminjati. Vzroki so nam že znani: naraščajoče prebivalstvo, povišana potreba po prehrani in po snoveh za druge neobhodne človeške potrebščine, nove iznajdbe, mnogovrstne industrije in pa prometna tehnika, posebno pa nove splošne potrebe, — višje standard of life itd., itd. Vsi ti novi pojavi so pokazali, da je pod danimi razmerami nemogoče autarkično živeti v okviru svojih lastnih držav. Niti take države kakor angleški imperij, bivša Rusija in Zedinjene države niso bile in še danes niso v stanju zalagati se z vsemi dobrinami, ki so potrebne za prehrano in obleko svojih ljudi, še manj pa, da bi razpolagale z vsemi primernimi proizvodi za vedno bolj in bolj naraščujočo industrijo.

Spričo te neenakosti v obdaritvi posameznih dežel s prirodnimi zakladi, oziroma zmožnosti proizvajanja industrijalnih predmetov, bi danes mogli razlikovati sledeče kategorije dežel:

1. Področja s (kolikor toliko) še mogočo autarkijo;
2. področja z agrarno nadprodukcijo;
3. področja z nezadostno agrarno produkcijo;
4. področja z nadprodukcijo industrijalnih snovi;
5. področja z nezadostno produkcijo industrijalnih snovi (toda z razvito industrijo);
6. področja z industrijalno nadprodukcijo;
7. področja z nezadostno industrijalno produkcijo.

Področja z nezadostno agrarno produkcijo, z nezadostno produkcijo industrijalnih snovi in industrijalnih predmetov potrebujejo tozadevnega dovoza, dočim področja s preobilico agrarnih proizvodov, industrijalnih surovin ali finalnih industrijalnih fabrikatov iščejo trg za izvoz. (Končno lahko v tem okviru še omenimo države finančne nadprodukcije in nezadostne finančne produkcije. Prve iščejo trg, kjer bi denar naložile, druge iščejo denarja v tujini na posodo.)

Akoravno je važna vsakovrstna produkcija za utešenje potreb nacijskega ali internacijskega gospodarskega življenja, vendar zavzemajo v svetski produkciji samo nekateri proizvodi važno in odločilno mesto, ker so samo nekateri proizvodi predmet svetskega trga, akoravno se mora priznati, da število proizvodov, za katere se zanima svetski trg, takorekoč dnevno raste in da kmalu ne bo nobene prasnove, surovine ali pomožne snovi, za katerimi ne bi posegel internacijski trg.

Za prasnove in surovine, ki služijo v prvi vrsti prehrani agrarno pasivnih krajev in pa alimentaciji velikih ali popolnoma ali pretežno industrijalnih področij, vlada največje zanimanje, ki se zna stopnjevati do zavisti, mržnje, intrig, tajnih ali odkritih bojov. — To je borba za proizvod ali pa borba za razpečevališče. Nemški narodni ekonomski to

svetsko gospodarsko situacijo z ozirom na možnost, željo, voljo in moč pridobivanja živil in surovin, oziroma odprtih vrat za industrialne proizvode označujejo z izrazom »wirtschaftspolitisches Machtbegehren«, kar bi mi najboljše karakterizirali z energično, neustrašeno zahtevo po gospodarski moči ali nadvladi.

Za časa nadvlade liberalizma je veljala doktrina, da se preobilica ali pomanjkanje kakih snovi izraža potom interncijonalne delitve dela in svetovne konkurence, brez nasilnega poseganja po deželah s stvarmi, potrebnimi za prehrano ali pa za alimentacijo industrije. Koncem 19. stoletja in začetkom 20. stoletja pa je to stremljenje navzelo čisto druge, novo-autarkične, imperijalistične, nasilne forme.

*Dr. Janko Vrančič*

## Pokojninsko zavarovanje nameščencev

### 1. Poireba obveznega pokojninskega zavarovanja nameščencev

Moderna država skuša s svojo socialno politiko razredna nasprotstva kolikor mogoče uglasiti. V to svrhu nudi s posebnimi zakoni tistim slojem, ki so tega potrebni, gospodarsko pomoč v primerih, v katerih bi bili sicer brez te zaščite izročeni pomanjkanju ali celo propadu.

Za primer, da delavec ali nameščenec radi bolezni, onemoglosti, starosti, smrti ali brezposelnosti ne more več sam skrbeti za svoje preživljanje in preživljanje svoje družine, mu nudijo zakoni o socialnem zavarovanju nadomestilo za odpadli zaslužek. S takimi zakoni preprečuje država obubožanje širokih slojev naroda, ki ne bi prizadelo le teh slojev, temveč posredno tudi celotno narodno gospodarstvo.

Najstarejši panogi socialnega zavarovanja sta bolniško in nezgodno zavarovanje, kojih potreba je zlasti vidna, ker gre pri njih za to, da se delovna moč, ki je radi bolezni gospodarstvu odvzeta in ne more preživljati niti bolnika samega niti njegove družine, z zdravljenjem in z vzdrževanjem za dobo delanezmožnosti zopet pridobi ali da se ponesrečencu, odnosno njegovi družini nudi nekaka odškodnina za izgubljeno, odnosno zmanjšano delovno moč.

Na višji stopnji razvoja socialno-zavarovalnih zakonov se zagotavlja delavcem in nameščencem ter njihovim družinam preskrba ne le za dobo bolezni ali radi hipne nezgode, temveč tudi takrat, če delovna sila radi starosti, onemoglosti ali smrti brez nezgode preneha. Uslužbenec, ki vé, da bo preskrbljen tudi takrat, ko bo telesno ali duševno onemogel ali ostarel, in da bo njegova družina preskrbljena tudi po njegovi smrti, ima večji interes na tem, da služi posteno in v korist delodajalcu, narodnem gospodarstvu in državi, nego uslužbenec, ki je navezan le na trenutni zaslužek.

Zasebni uradniki in nameščenci ter tisti uradniki in nameščenci države ter javnih in avtonomnih ustanov, s kojih službami ni združena pravica do pokojnine, imajo baš tako potrebo po preskrbi za

primer onemoglosti, starosti in smrti kakor državni uslužbenec. Uslužbenci, ki dajejo svoje duševne ali telesne sile v najem, dobivajo za to le redkokdaj toliko odškodnine, da bi jim poleg vsakdanjega preživljanja ostalo od zaslužka kaj kot prihranek in preskrba za čas onemoglosti, starosti in smrti.

Zadostno preskrbo bi si uslužbenec lahko zajamčil s štedenjem ali z zavarovanjem. — Štedenje pa ni zanesljivo sredstvo, da preskrbi uslužbenec sebe in svojo družino za vsak primer. Ne glede na dejstvo, da mu navadno ne preostane denarja, da bi poleg dostojnega preživljanja sebe in družine še redno zadostne zneske na stran dajal, se lahko zgodi, da izgubi svojo delovno moč ali umre, ko je šele začel štediti.

Zavarovanje je mnogo zanesljivejše sredstvo. Ne zadostuje pa zavarovanje na kapital, ker kapital se vedno lahko predčasno potroši, tako da zavarovanec ali vsaj njegova vdova ali sirote še vedno lahko pridejo v največje pomanjkanje. Potrebno je zavarovanje na stalne mesečne rente.

Večina uslužbencev bi si pa težko sproti pritrgovala tolike zneske, da bi bila krita zavarovalnina za zadostne dajatve, poleg tega je pa žal mnogo uslužbencev, ki neobhodne potrebe pritrgovanja že dostikrat itak pičlih dohodkov neposredno ne uvidevajo, dokler so mladi in zdravi.

Zato državna socialna politika, ki namerava ves sloj zasebnih in drugih uradnikov in nameščencev obvarovati proletarizacije, kadar radi onemoglosti, starosti ali smrti ne morejo več sami preživljati sebe in svojih družin, ne more prepustiti vsakemu izmed njih prostovoljne odločitve, ali se hoče za te primere preskrbeti ali ne. Zahtevati mora, da mora biti vsakdo, ki ga je vzela država v tem pogledu pod svojo zaščito, za take primere zadostno zavarovan, tako da ne bo padel v breme občini ali državi. V to svrho ustanavlja država posebne samoupravne zavarovalne zavode, ki izvajajo to zavarovanje strogo po zakonih in pod njenim nadzorstvom, tako da je zajamčeno, da namen, v kojega služijo, tudi dosežajo.

S prislilno obveznostjo velikega števila nameščencev, da morajo biti člani takih zavodov, se doseže čim največja pocenitev zavarovalnih pristojbin. Še posebej omogoča pa država zavarovancem znosljive zavarovalne pristojbine z določilom, da morajo znaten del teh pristojbin prispevati službodajalci. Pa tudi država sama skrbi za čim nižje zavarovalne pristojbine z raznimi predpravicami, ki jih nudi takim zavodom, s subvencijami ali celo z rednimi doplačili k rentam, ki jih dajejo ti zavodi.

Višja bremena, ki jih nalaga obvezno pokojninsko zavarovanje nameščencev narodnemu gospodarstvu, so pravzaprav le navidezna. Dejstvo je, da morajo biti delovne sile plačane tako, da se preživljajo nameščenci s svojimi družinami takrat, ko še služijo, in tudi potem, ko ne morejo več služiti. Če bi bili zaslužki tako nizki, da bi nameščenci s svojimi družinami od njih živeli lahko le za časa svojega dejanskega službovanja, bi padli potem v breme celokupnosti, to se pravi, preživljati bi jih moralo zopet tisto narodno gospodarstvo, ki jim je preje premalo plačevalo. Sedaj bi moralo pa ta primanjkljaj nadomestiti z višjimi davki in občinskimi ter drugimi dokladami in

pristojbinami, z milodari, s prispevki za dobrodelna in druga društva itd. Onemogli in ostareli bivši nameščenci in njihove družine bi morali pač živeti. Če bi živeli slabše nego preje, bi se padec njihove potrošne moči škodljivo kazal tudi v narodnem gospodarstvu.

Odškodnina za delo mora biti torej toliko, da zadostuje tudi potem, ko nameščenec ne more več služiti. Popolnoma vseeno je pa koncem koncev, ali daje gospodarstvo nameščencem poleg običajnih plač še zneske, potrebne za pokojninsko zavarovanje, ali pa jim daje za toliko višje plače. Vendar je mnogo boljši in zanesljivejši način ta, da se poleg običajnih plač izplačujejo še posebni zneski za pokojninsko zavarovanje tako, da je brez dvoma, da bodo nameščenci in njih družine zagotovo zadostno preskrbljeni, ko nameščenci ne bodo mogli več služiti. Način, da nameščenec sam že za časa svoje službe skrbi za čas svoje onemoglosti, starosti in smrti, in da za to preskrbo znatno prispeva njegov službodajalec, kateremu je nameščenec vse življenje pomagal voditi njegovo podjetje, je pa tudi najdostojnejši in najmoralnejši.

## 2. Razširjenje pokojninskega zavarovanja nameščencev na vso državo

Zakon o pokojninskem zavarovanju nameščencev velja obvezno le za Slovenijo in Dalmacijo. Kakor hitro pa nameščenec zapusti to ozemlje in gre služiti v drug del države, je takoj mnogo na slabšem. V drugih delih države namreč nihče ni prisiljen svojega nameščenca prijaviti v pokojninsko zavarovanje, temveč ima po § 30. a sedanjega zakona le pravico, da ga ob posebnih pogojih prostovoljno prijavi v zavarovanje. Ker mora pa potem tudi službodajalec prispevati del zavarovalne pristojbine, se seveda težko odloči k temu. Nameščenec mora torej sam prostovoljno plačevati nadalje vse zavarovalne prispevke, če hoče svoje zavarovanje nadaljevati. To je pa zanj navadno zelo težko ali celo izključeno, ker pride sedaj nanj mnogo višja vsota.

Neodločljiva zahteva napredka naše države je, da se kolikor močje izenačijo zakoni in gospodarske prilike. Ne gre, da bi imel nameščenec v Sloveniji in Dalmaciji v primeru onemoglosti, starosti in smrti zadostno preskrbo, njegov tovariš v drugih delih države pa takih pravic sploh ne bi poznal, ali pa le v mnogo nižji meri. Tudi ne gre, da bi bili gospodarski krogi v Sloveniji in Dalmaciji v konkurenčnem boju na slabšem radi tega, ker morajo nositi za pokojninsko zavarovanje nameščencev znatna bremena, ki jih drugi deli države ne poznajo.

Če pokojninsko zavarovanje nameščencev ne bi bilo razširjeno na vso državo in bi se začelo izvajati delavsko zavarovanje za onemoglost, starost in smrt v zmislu § 209. zakona o zavarovanju delavcev, bi nameščenci v drugih delih države spadali pod delavsko zavarovanje, v Sloveniji in Dalmaciji pa pod pokojninsko zavarovanje nameščencev. Delavsko zavarovanje je pa za nameščence popolnoma nezadostno.

Z ozirom na posebne razmere raznih delov države in raznih kategorij nameščencev pa ni neobhodno potrebno, da bi se razširilo obvezno pokojninsko zavarovanje takoj na vse dele države in na vse kategorije nameščencev. Lahko bi se n. pr. za prvo potrebo razširilo

le na take dele države, kjer je posebno veliko število nameščencev, in le na one kategorije nameščencev, ki so višje kvalificirani ali ki služijo v denarnih zavodih, velikih industrijskih in rudarskih podjetjih itd. Tako postopno razširjenje obveznega izvajanja zakona dopušča (§ 116.) osnutek novega zakona.

### *3. Dosedanja zakonodaja glede pokojninskega zavarovanja nameščencev*

Pokojninsko zavarovanje nameščencev je uvedla po njihovem dolgem in vstrajnem prizadevanju bivša Avstrija z zakonom z dne 16. decembra 1906, drž. zak. šte. 1, iz leta 1907, ki se je začel izvajati z letom 1909, in je ta zakon izboljšala s cesarsko naredbo z dne 25. junija 1914, drž. zak. šte. 138. S tem zakonom je bila zagotovljena pokojninska preskrba tudi nameščencem Slovenije in Dalmacije.

Naša država je ustanovila po ujedinenju Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani, ki je prevzel vse obveze Občega pokojninskega zavoda za nameščence na Dunaju glede zavarovancev in bivših zavarovancev iz Slovenije in Dalmacije. Z zakonom z dne 12. maja 1922, Služb. Nov. št. 125, je bil omenjeni zakon potrjen in popolnjen, z nekaterimi naredbami ministrstva za socialno politiko so bile pa zavarovalne premije in pokojninske rente zvišane.

### *4. Izboljšanje pokojninskega zavarovanja nameščencev*

Prva voljena uprava Pokojninskega zavoda za nameščence v Ljubljani si je bila svesta, da zakon zavarovancem premalo nudi, zlasti še, ker so stara vplačila radi devalvacije izgubila skoraj vsako vrednost. Zato je postavila posebno komisijo z nalogo, da izdela predlog za nov zakon.

Da je komisija stanje kolikor mogoče izboljšala, dokler velja še sedanji zakon, je najpreje pripravila več predlogov, po katerih je ministrstvo za socialno politiko potem povišalo zavarovalne premije in rente, in sestavila dva pravilnika o draginjskih dokladah, ki jih je ministrstvo potrdilo in ki sta pravice zavarovancev in rentnikov znatno povišala ter zlasti valorizirala stara vplačila.

Ker se pa temeljito izboljšanje zavarovanja ne dá doseči drugače nego z novim zakonom, je izdelala komisija predlog novega zakona, ki sta ga potem sprejela tudi načelništvo in občni zbor zavoda. Ta predlog temelji na kompromisnih sklepih službodajalcev in nameščencev, ki so bili v komisiji, v načelstvu in na občnem zboru na vsaki strani v enakem številu zastopani.

Ker so bili ti službodajalci in nameščenci obenem zastopniki svojih organizacij, predstavlja njihov sporazum enotno voljo gospodarskih krogov in delovne sile Slovenije in Dalmacije, kar dokazuje, da se je našla kolikor le mogoče za obe strani zadovoljiva in pravilna rešitev vprašanja.

T. G.

## Moderna Turčija

(Dalje)

Sava D. Obradović, tajnik Trgovske in industrijske zbornice v Solunu, je sestavil izčrpen in odlično dokumentiran izveštaj o turški republiki in njenih razmerah, ko so se začela trgovinska pogajanja z našo kraljevino in Turčijo. V tem poročilu pravi Obradović o turških financah:

Od svojega postanka pa do danes ni sklenila republika Turčija niti enega zunanjega posojila. Ne zato, ker ga ni mogla: z mnogih strani so ji ponujali posojila pod relativno povoljnimi uslovi. Ali Ismet paša, zavedajoč se, kako globoko je dovedla prezadolženost sultanski režim, se je silno trudil, da se ne samo redne potrebščine, nego tudi vsi izredni naslovi državne obnove pokrijejo z domačimi sredstvi. Na prvem mestu je spravil proračun v ravnotežje, nato je sklenil notranje posojilo, čegar uspeh je bil nemudoma osiguran. Predlani pa je turška vlada začela pogajanja z zunanjimi upniki, da uredi in reši vsa vprašanja, ki so ostala odprta izza stare domovine.

Proračun 1928, ki je bil izglasovan v angorski skupščini, kaže najbolje voljo obnovljene Turčije, da spravi vse v red z lastnimi sredstvi. Pod naslovom »dolгови« so sami podedovani dolгови bivše vladavine, izvzemši en sam dolg Kemalove Turčije: notranje posojilo. Mnoge izredne potrebščine, gradbena in železniška dela, oboroženje i. dr. nahajajo kritje iz sredstev, ki jih nudi ta budget. V splošnem izkazuje proračun 206,291.663 lir troškov in 206,293.045 lir dohodkov.

Med troški so velike vsote za oboroženje in narodno obrambo (nad 68 milijonov lir), ki so vse na škodo produktivnih potrebščin, ali razumljivi. Namesto finančne anarhije iz Hamidovih časov, namesto nezaslišane korupcije iz mladoturške dobe je sedaj uveden red, uravnovešen proračun, odrejena finančna politika. Tudi monopole ima Turčija, celo razširjeni so, toda v rokah državnih so, a ne tujcev. Carine, prometne in luške takse so zvišane, uveden je davek na zgradbe, na dedščine, na zasebne gozdove in rudnike, posebne takse na živino, na struge in petrolej. Iz teh naslovov državni dohodki stalno naraščajo. In ker je režija relativno majhna, ker nimajo odveč uradništva, dovoljujejo državni dohodki ne samo organiziranja narodne obrambe, nego tudi izdatno kolonizacijo, gradnjo potrebnih cest, železnic, poslopij i. dr.

Eden največjih problemov je za Kemalovo vlado promet in prometna sredstva. Ceste so bile strašno slabe in še te redke, železniške proge primitivne, zanemarjene in silno omejene. Vse proge so bile usmerjene le na Carigrad in Smirno, a vsa železniška mreža ni bila daljša od 4000 km. S prenosom prestolice v Angoro je bilo treba prioritirati vso železniško mrežo in jo bistveno popolniti. Za to svrhu je bilo potrebno ogromnega kapitala, ki ga Turčija ni imela; zato je del železnice odstopila tujim družbam, švedski in belgijski, spočetka tudi ameriški, s katero pa se je pogodba kmalu razveljavila. Nove proge, ki so najbolj nujne, so deloma že izgrajene in bodo menda vse dovršene še letos. Ostale se zgrade polagoma tako, da bodo delale zvezo z morjem in z glavnimi mesti in lukami.

Poljedelstvo Turčije je zadel strašen udarec l. 1922, ko se je izselilo okoli milijona krščanskih kmetov in delavcev in ostavilo polja, travnike in šume. Te pridobitne roke je bilo treba nadomestiti. Zato je angorska vlada rada sprejela predlog Grčije za izmenjavo stanovanjstva ter je v Lozani podpisala tozadevno pogodbo. Grki so bili že pred leti vsi pobegnili iz Turčije pred Kemalovo vojsko, a iz Grčije je odšlo okoli 350.000 Turkov, ki so se kot poljedelci naselili v Aziji, kjer so dobili bivša grška zemljišča, po vrhu od države še živino, konje, semena in posojilo. In vsi so organizirani v poljedelskih zadrukah, ki so jih Turki ustanovili po tujih vzorcih. Zadruge imajo socijalno in ekonomsko nalogo ter dajejo članom strokovnega pouka, dobavljajo orodja, stroje, semena, mladike, posredujejo prodajo pridelkov in se sploh brigajo za podvig poljedelstva ter za koristi poljedelcev. Zadruge so posredovale tudi pri kolonizaciji. Posebna državna kmetijska banka z mnogimi filijalkami pa nudi poljedelcem ugoden kredit. Osnovane so tudi poljedelske zbornice in sicer po ena za 2—3 vilajete. Člani teh zbornic so poljedelci in njih zadruge, izredni člani pa živinozdravniki, gospodarji in agronomi. Uprava predlaga vladi, kako naj se poljedelstvo pospešuje in v napredovanju podpira. Vsaka zbornica ima po okrajih zaupniške odbore. Vlada je ustanovila kmetijske šole, ugledna kmetijska gospodarstva kot vzorce in prireja kmetijsko poučne tečaje. V Angori je ustanovila Visoko agronomsko šolo in veterinarsko šolo. Učitelji so strokovnjaki iz Evrope. Posebni strokovnjaki pa imajo nalogo, da organizirajo šole, študirajo poljedelske razmere, vrste živine in priporočljiva plemena, kulturo najvažnejših živil itd. ter predlagajo vladi, kaj se naj goji, ustanovi in podpira, da se razvije kmetijstvo do sodobne višine.

Angorska vlada pa je ukrenila tudi vse mogoče za napredovanje domače industrije in organiziranje trgovine. Turčija ni nikoli imela industrije v pravem pomenu besede, a tudi ni čutila potrebe, da si jo osnuje. Ali nova Turčija si je postavila za posebno važno nalogo, da ustvari domačo industrijo ter čim bolj osvobodi državo odvisnosti od Evrope. Trgovino so Turki včasih naravnost prezirali; ta poklic so smatrali za dostojen le za Jude in Grke, nikakor pa ne za junaka in plemiča Turka. Ko so torej po prevratu izginili Judje in Grki, so trgovine v Smirni in po drugih mestih prenehale in ostale prazne. Zato so jih hoteli prevzeti drugi tujci. A Turki so na pobudo Kemaleve vlade tujce odklonili in začeli končno trgovati sami.

V Carigradu in Smirni so bile že od nekdaj trgovske zbornice raznih držav: francoska, italijanska, angleška, belgijska, grška, nemška, ameriška itd., samo ne turška. Nova Turčija se je nemudoma lotila organizacije turške trgovine in turške trgovske zbornice. Angorska skupščina je l. 1923 sprejela zakon, s katerim je državo razdelila v ekonomska okrožja (cone). Vsako okrožje je dobilo svoje državno ravnateljstvo, čegar direktor je uradnik ministrstva trgovine. Na sedežu direktorja ekonomskega okrožja se je ustanovila oblastna trgovskoindustrijska zbornica z obširnimi delokrogom. Tako so bile osnovane trgovskoindustrijske zbornice v Carigradu, Smirni, Zunguldagu, Samsunu, Trapecuntu, Adaliji, Mersini, Diarbekiru i. dr. Te velike zbornice ustanavljajo podzbornice po ožjih okrajih in so z njimi v stalni zvezi. Tako ima danes skoraj že vsaka večja občina

vsaj malo zbornico trgovcev, industrijcev, špediterjev, komisijonarjev, obrtnikov i. dr. z nalogami in cilji, kakor naše enake zbornice. Takih zbornic ima Turčija danes že nad 212.

Vsaka zbornica ima marca meseca glavno skupščino, vrhu tega imajo na sedežu direktorja vsako leto kongres zbornic dotičnega okrožja, končno pa se v septembru vrši v Angori pod predsedstvom ministra trgovine državni kongres vseh zbornic z delegati pokrajinskih in občinskih zbornic. Prvi državni kongres zbornic trgovcev, obrtnikov in industrijcev se je vršil l. 1927 pod predsedstvom Ismet paše, ministrskega predsednika in ga je zaključil Rahmi bej, trgovinski minister — lep dokaz velike brige, ki jo danes turška vlada posvečuje razvoju in napredku narodnega gospodarstva.

Turčija pa ima od leta 1927 tudi Visoki gospodarski svet pri vladi v Angori, nekak narodnogospodarski parlament, ki šteje 24 članov, 1 generalnega tajnika in 3 pomožne tajnike. Mandat traja štiri leta. Zasedanje traja dvakrat po 15 dni na leto. Člane volijo deloma zbornice, deloma jih delegira vlada, zlasti 11 specialistov. Predsednik je izbranec zbornic. Delokrog tega sveta je: podajati mišljenja o zakonskih predlogih gospodarskega značaja ter o aktualnih gospodarskih in socialnih vprašanjih; proučevati državne potrebe in pota za njih kritje, izpreminjati in popolnjevati obstoječe zakone, ki se tičejo narodnega gospodarstva; izdelovati osnove državne gospodarske politike ter končno zasledovati gospodarske prilike zunanjega sveta. Gospodarski krogi v Turčiji so torej jako upoštevani v notranji in zunanji državni politiki. Po vseh turških konzulatih so tudi trgovski atašeji, ki morajo redno in obširno poročati o vsem, kar je koristno in zanimivo turškim trgovcem in industrijcem z ozirom na zunanjo (eksportno in importno) trgovino. Obstoja tudi poseben urad za zunanjo trgovino pri trgovskem ministrstvu.

(Dalje prihodnjič)

Janko S.

## Prava pota

Starejši trgovci prav radi pripovedujejo, kako je bilo njihove čase, ko so se oni učili trgovine. Hrano in stanovanje je dajal učni gospodar. Zvečer so ob gotovi uri morali v posteljo in ob določeni uri zjutraj so morali biti tudi iz nje. Prostih nedelj in praznikov sploh niso poznali, saj se je v nedeljo delalo navadno do štirih popoldne. Ako je obstojala nadaljevalna šola, se je vršil poduk v nedeljo. Trgovina se je odprla na vse zgodaj, zaprla pa pozno v noč. O dopustih in podobno se jim niti sanjalo ni. Po naših pojmih takrat ni bilo nič dobrega za trgovski naraščaj in vendar nam je dala ta stroga vzgoja dobre in marljive trgovce. Med gospodarjem in nastavljenecem je vladala vzajemnost in je delal nastavljenec za gospodarjeve koristi kot za svoje lastne.

Po vojni je del trgovskega naraščaja krenil svoja pota. Neurejene povojne razmere, povsem napačno pojmovanje potrebnega in času primerne socialnopolitičnega preokretanja in napredovanja, težji

pogoji za osamosvojitve in druge okoliščine so zbegale trgovski podmladek, da rad posluša v to svrhu plačane preroke, ki razlagajo brez lastnega rizika mamljive nauke in nazore, kojih dalekosežnost podmladek ne presoja. Marsikateri mladih prijateljev ne pomisli, da žaga često vejo, na kateri sedi, ako posluša take nauke in se po njih ravna. Vsak resen nastavljenec, ki se je posvetil trgovini iz prepričanja, hrepeni po samostojnosti. Kako pa, če kot nastavljenec seje nezadovoljstvo s poklicem in nerazpoloženje ali celo neprijazno mišljenje proti trgovcu-gospodarju. Sad, ki zori, bo moral tudi sam obirati.

Čisto drugačno razmerje vlada med tovarnarjem in tovarniškim delavcem. Ta se more pač redkokdaj udajati upanju, da postane samostojen podjetnik, čeravno imamo tudi take slučaje. Po človeški pameti kolikortoliko razumljiva in pojmljiva je želja delavca, da kolikor mogoče malo dela, pa veliko zasluži.

Trgovec in njegov sotrudnik zavzemata čisto drugačen položaj. Delati morata oba, vzajemno, sporazumno in z ljubeznijo do dela. Uspehi gospodarja morajo biti tudi uspehi sotrudnika. Z delom si izpopolnjuje mladi trgovec svoje strokovno znanje, trgovsko sposobnost in izvežbanost. Pri pretežni večini trgovskih nastavljenecv je doba službovanja le prehodna doba vežbanja in izobrazbe za samostojno vršitev poklica. Če so pogoji za osamosvojitve danes težji od prej, še to ne opravičuje nezadovoljnosti s poklicem in položajem. Res je, da ima šef v splošnem dobiček poslovanja, ali na drugi strani pa tudi nosi vso nevarnost izgube in težo skrbi, s čim bo plačal svojega sotrudnika in svojega dobavitelja. V nobenem drugem stanu ali poklicu ne igra boginja »Sreča« takšne vloge, kot v trgovskem. Usoda je zlobna in z enim mahljajem uniči največjo trgovsko hišo. Danes je še gospodar ogromnih dobrin, jutri je pa lahko lastnik samo beraške palice. Imamo mnogo takih žalostnih slučajev in ni pravilno, da vidijo ljudje le one trgovce, ki so kaj dosegli in sodijo le po njih, popolnoma pa pozabljajo veliko množico tistih, ki so pod pezo težkoč trgovskega poklica propadli.

Slišal sem, da so nezadovoljneži in razširjevalci raznih nauk vedno le slabi nastavljenci, ki se od svojega poklica ne nadejajo skoro ničesar. Dodam še, da so bili tudi prejšnje čase nastavljenci, ki so govorili o raznih pravicah in zahtevah nastavljenecv; ko so se pa osamosvojili, pa so prav hitro na svoje prejšnje nazore in zahteve pozabili. Umestno se mi zdi to še posebno poudariti, ker opažam tudi zadnja leta isto pojavo. Nezadovoljni sotrudnik, ki pozna dobro vse svoje pravice in potrebe, ki je »napreden, modern in socialen«, postane, čim se osamosvoji, v očeh svojega do včerajšnjega kolega, ki sedaj morebiti pri njem služi, »reakcionaren« šef, ki nima več zmisla za svojega nastavljenca. Vsaka medalja ima dve plati!

Pred vojno so se razna socialna in stanovska vprašanja s posredovanjem našega trgovskega društva »Merkur« prav lepo in sporazumno reševala in rešila. Po zaslugi društva ni bilo kakih prepirrov ali boja in mržnje med nastavljencem in šefom. Zasluga društva je bila, da je šef v svojem nastavljencu cenil sotrudnika, ki dela za njegove koristi, sotrudnik zopet je pazil na koristi trgovca in delal z vnemo in brez nevolje. Kadar je bila prilika za kupčijo in zaslužek, se je delalo in ni bilo neumestnih prerekanj, ali naj bo pred Božičem

ali Miklavžem odprto ali ne. Pomislil je vsak, da sta to dva dneva, ko je veselje in potreba nakupovanja nekoliko večja. Prevdaten sotrudnik je privoščil svojemu šefu iztržek teh dni, pameten trgovec je pa svojemu sotrudniku privoščil ob drugi priliki kak prost dan ali kak drug priboljšek, odnosno odškodnino. Ljudje z dobro voljo in prevdarne glave bi tudi danes lahko uredili take zadeve mirno in zadovoljivo za obe strani.

Društvo »Merkur« ima danes ravnatoko važnost in pomen za našo trgovino, kot jo je imelo prejšnja leta. Odpadel je pač narodnostni moment, ker smo sedaj v svoji narodni državi, toda stanovska in druga vprašanja so danes bolj pereča, kot so bila preje, istotoko obstojajo tudi danes vzgojne in druge potrebe, radi katerih se je svoje čase ustanovilo društvo. Tudi danes je potrebno in bi bilo koristno, ako bi se tako samostojni trgovci kakor trgovski nastavljenici oklepali društva s tistim zaupanjem, veseljem in vnemo, kakor smo se ga prej, da bo zopet nastalo zanimanje za koristi šefa in nastavljenca, vzajemnost, zaupanje in razumevanje med samostojnim trgovcem in njegovim sotrudnikom, da bo izginila tista napetost in nekaka mržnja, ki nobenemu ne koristi, škoduje pa obema. Za primerno in dostojno plačilo bo menda vsak sotrudnik rad pridno in vestno delal. Kdor noče, naj kar gre in škoduje sebi, saj jih je obilo, ki čakajo na njegovo mesto. To velja za sotrudnika. Trgovec pa si mora ravnatoko dobro zapomniti in vpoštovati, da ima po svoji vesti dolžnost pridnega in dostojnega sotrudnika pošteno in zadostno plačati in ne izkoriščati, kakor se to sedaj resnično marsikje dogaja. Kdor sotrudnika potrebuje, naj ga tudi plača kot se spodobi, če pa njegova kupčija ne prenese režijskih stroškov pošteno plačanega sotrudnika, potem naj dela sam.

## Ob otvoritvi palače Delavske zbornice v Ljubljani

V nedeljo dne 17. februarja t. l. je bil otvorjen dom Delavske zbornice v Ljubljani. Naše dnevno časopisje je ta pomembni dogodek zabeležilo z izredno pozornostjo. V socialni strukturi današnje družbe pridobiva delovno ljudstvo na veljavi in upošteva se ga kot to terja duh današnje dobe in važnost tega staleža. Veseli vsakega napredka našega naroda pozdravljamo toplo veliko pridobitev stanovske predstavnice nameščencev in delavcev, Delavske zbornice, ki bo mogla v svojem lepem, novem domu koristno delovati za izboljšanje prilik stanov, ki jih zastopa, predvsem pa za nujno potrebno dviganje prosvete in napredka med najširšimi sloji.

V naslednjem priobčujemo govor, ki ga je imel pri otvoritvi kot Slovenec in javni delavec, ki gleda, kako je s pridi celote, dr. Fran Windischer:

Z iskreno radostjo sem prejel ljubeznivo vabilo na Vašo današnje znamenito svečanost, pa mi je v resnici srčna potreba ob današnji slovesni priliki izrekati naši Delavski zbornici najpristrčnejše in najlepše čestitke. Danes je slovesen praznik ne samo za organizirano slovensko delavstvo, marveč je danes pomemben dan slovenskega naroda, kateri, naj se reče karkoli, po svoji sestavi predstavlja ipak z neznatnimi izjemami ljudi, ki morajo živeti od svojega dela. V prvi vrsti

pa je današnja svečanost dan upravičenega in zasluženega veselja našega delavstva, ki danes po svojem vrhovnem besedniku odvarja svoj novi dom. V zgodovini našega naroda je to velik dan, ki pomenja, ako gledamo nazaj, zgodovinski mejnik na potu dolgoletnega prizadevanja delavskih krogov in njih voditeljev za ugotovitev stanovske organizacije; če pa gledamo v bodočnost, markantno izhodišče za nova stremiljenja pod svetlejšo zvezdo.

Delavska zbornica, ta centralna postava v organizaciji tistih, ki si iščejo služka z delom in službovanjem, je dobila svoje prostore v tem lepem novem domu, pa ima tako temeljni predpogoj za smotreno delo v prihodnosti. Na svojem sedaj stoji. In je poseben čut, ki navdaja človeka, ki ve, da stoji na svojem. Večja gotovost ga prešinja in jačja samozavest, pa tudi močnejši čut odgovornosti, ker ima instinktivno zavest, da treba svoje oprezno čuvati, pa najsi angleški pregovor pravi, da je moj dom moja trdnjava. Naš slovenski pregovor pa pravi, da lepa beseda lepo mesto najde, pa bi ga danes obrnil in bi si osmelil želeti, da si to lepo mesto lepo besedo najde, in bi bilo moje voščilo ob današnji botrinji, da bi arhitektonsko srečno ubrani prostori po svojih nevidnih penatih ustvarjali tukaj tako razpoloženje in občutje, da bi tudi zahteve trde stvarnosti prihajale v lepi in prikupni obliki. Na tem malem pa svetem kosu prsti, ki je naša Slovenija, smo navezani drug na drugega, pa kot Slovenec in dolgoleten javni delavec res iz srca želim, da bi naša Delavska zbornica ob vsem strunnem zastopanju po zakonu ji zaupanih koristi in pridov imela za poželjni smoter svoje prizadevnosti tisto, kar je v naših danih razmerah dosežno, zmagljivo in ostvarljivo. Mislim pa, da mi vsi želimo graditi in dovrševati, ne pa podirati.

Nisem na strani tistih, ki menijo, da se ekstremi koristno dotikajo, pač pa me izkušnja življenja uči, da je v trdem trenju koristi in pridov, ki ga neogibno rodi gospodarsko življenje, ipak treba iskati srednje poti in da je danes, ko tako hitro živimo in še hitreje pozabljamo, tistim, ki so na eni ali drugi strani poklicani za vodnike, sredi najostrejšega interesnega meteža tudi ob navidezno nepremostnih sporih osnovna dolžnost iskati ravnico, prikladno, da nanjo privedeš pomirjene vrste raz sovražna brda. Brez borbe ni življenja in na gotovih poljih brez borbe ni napredka. Ali kadar je borba, bo na obeh straneh vseh vseh takih, ki iz dobrih ali slabih namenov žele gnati stvar do skrajnosti, pa je v bojih gospodarskega značaja sreča za narodno celoto, ako so vodje modri in preudarni možje, ki trdno drže vodstvo v rokah in ne pozabijo nikdar, da je dober vodnik dolžan v prvi vrsti biti dober taktik, ki čuva sebi zaupane sile, pa naj bodo žive ali stvarne dobrine. Borba ne more biti sama sebi namen, ali ako je neizogibna, potem je nečemo nikdar voditi s strupenimi puščicami.

Moja pred leti izrečena beseda o zaokroženem gospodarstvu v Sloveniji je naletela na občno pritrditev. Po razpadu stare monarhije smo v Sloveniji hitro dovršili stanovsko organizacijo in smo dobili za kmetovalca, industrijalca, trgovca, nameščenca, delavca in obrtnika pokrajinske organizacije, pa moremo danes tudi v organizatornem pogledu po pravici govoriti o zaokroženih stanovski organizaciji. Pri tem naj mi bo danes dovoljeno poudariti, da je naša Delavska zbornica pokazala na vzpodbuden način drugim stanovom pot, ki vodi do lastnih stanovskih domov.

Pri koncu sem in Vas prosim, da vzamete moje besede za take, ki so potekle iz ust človeka dobre volje in dobrih namer. Naša Delavska zbornica je mlada še, ali je ipak dosegla, to treba priznati objektivnemu motrilcu razmer, bodreče uspehe, pa je dejstvo, da nas je danes povabila v lepe prostore svojega novega doma, brez dvoma čvrst aktivum. Srbski pregovor veli: Dogovor kuče gradi. Dogovor je sporazum, preudarnost harmonija. Komaj nekaj let po svojem rojstvu odpira naša Delavska zbornica svoj dom. To je objektivno sojeno velik praktični uspeh, ki je posledica sporazumnega dela in skupnega prizadevanja preudarnega predsedstva ter večšega in agilnega tajništva, pa zgovoren dokaz o pravem razumevanju Mestne občine ljubljanske za potrebe domačega delavstva in nameščenstva, teh važnih sotororcev v naši produkciji in kupčiji. V pregovoru »Dogovor kuče gradi« je kleno zrno zlate resnice, pa končam z iskreno željo, da bi skupno delo naše nam gradilo preudarno in ciljno močno, odporno in ključovalno slovensko zgradbo, v kateri bo prostora za vse, pa bomo branili tako svojo hišo proti vsakemu kot nam na življenje in smrt zaupano trdnjavo.

*Fr. Zelenik*

## Umestni migljaji

Skoraj vsaka industrijska in veletrgovska firma ima svoje potnike in zastopnike, ki obiskujejo redno odjemalce. Navadno obvesti firma pismeno nekaj dni prej odjemalca, da ga bo obiskal potnik, kateremu naj prihrani naročilo. Trgovskemu potniku pokažete naklonjenost, če mu prihranite naročbo in ne naročate naravnost pri firmi, saj naravnostno naročilo itak ni zvezano s kako koristjo za naročnika.

Kakor se razlikujejo potniki, tako je različno tudi obnašanje trgovcev ali obrtnikov napram potnikom in zastopnikom. V tem oziru bi lahko marsikaj povedali. Res je, da mora biti čas trgovcu in obrtniku dragocen in mora varčevati z njim. Ni pa v redu, če za potnika nima časa, pač pa cele dneve čas za lov itd., še manj pa je okusno, če brezdelno pohaja po prodajalni in pisarni in tišči roke v žepe, potniku pa izjavi, da nima časa. Ni potrebno, da se s potnikom premlevajo dnevne novice in slično, ker tudi potnik nima časa za zasebno govoričenje, nego mora hiteti za naročbami. Toda trgovske in kupčijske posle pa le razpravljaj s potnikom, poglej v vsakem slučaju vzorce in preceni cene, ker pri tem se marsikaj vidi in pridobi. Mnogokrat zamudi trgovec kako ugodno priliko, če »nima časa« za pregled vzorcev in cen, da potem kje drugje dokaj dražje kupi.

Od potnika se more vselej zahtevati, da za naročilo dá kopijo naročilnega lista. Predno se naročilni list podpiše, se mora natančno pregledati ali je vse tako in vse to zapisano, kar se je dogovorilo. Je že v krvi potnika ali zastopnika, da rad zapiše nekoliko večjo količino kot je rekel naročnik itd. Pomni vselej, da navadno velja le to, kar je zapisano in so ustne obljube potnika, ki niso zapisane v podpisanem naročilu, neveljavne.

Nekatere odjemalce premoti potnik, da ne preudarjajo natančno, koliko so naročili in šele pozneje presodijo obseg podpisanega naročila. Živahno govorjenje in prigovarjanje potnika naj te ne zavede, ampak presodi takoj, koliko smeš naročiti. Boj se tistega potnika, ki slabo govori o konkurenci.

Predvsem pa moramo biti zelo natančni v navajanju načina in časa odpreme. Točno naj bo navedeno, ali se naj pošlje blago brzovozno ali navadno in kedar. Kdor samo zapiše, da mora dobavitelj odposlati ali da mora biti blago v rokah odjemalca tega in tega dne, še s tem ni dosegel pravice, da sme kasneje došlo blago zavriniti. Ta pravica se pridobi, ako se pripiše datumu še pogoj, da se pozneje došlo ali odposlano blago ne sprejme v nobenem slučaju in da je dobavitelj odgovoren za vsled zakasnitve nastalo škodo. Božična darila ali barvo za piruhe lahko rabi trgovec le za Božič oziroma za Veliko noč, ne pa pozneje. Tudi glede kakovosti naj bo naročba jasna in popolna. Ako se naroči potniku, bo naročba gotovo določala kakovost blaga. Večkrat je pa v tem oziru pomanjkljiva pismena naročba. Trgovec kaj rad zapiše: kakor zadnjič. Ta dostavek povzroča dobavitelju nepotrebno iskanje in večkrat sploh ne more dognati, kaj naj pošlje. Zadnjič je imel tri kakovosti ene vrste blaga, n. pr. riža. Sedaj

naroči eno vrečo, torej katero vrsto hoče imeti? Na vsakem pismenem naročilu naj bo zapisan tudi naslov naročnika. Ponovno se je pripetilo, da je naročnik pozabil podpisati in tudi napisati svoj naslov. Poštni pečat je navadno nečitljiv in naslovnik potem ne ve, od koga je naročilo. Naročila seveda potem ni mogoče izvršiti, nazadnje pa pride v par dneh prav ogorčena pritožba. Vsaka naročba naj bo pismena. Izogiblji se telefonskih in brzojavnih naročil, ker so se izvršile že zlorabe. Tudi firmi v tvojem bivališču daj pismeno naročbo in sicer na obrazcu, kakor ga je priporočal Trgovski koledar za leto 1927. V taki naročilnici naj stoji opazka, da se račun prizna in plačale, če inkasant pokaže tudi pismeno naročilnico, brez katere se ne sme izdati nikomur in nikako blago. Račun se mora poslati obenem z blagom.

Nekatero blago se dobi prosto voznine ali carine, ako se vzame določena količina. Pri drugem zopet se doseže nižja cena za odjem večje količine. To se mora vse preudariti in ugotoviti ali je taka razlika večja od izgube obresti za večji izdatek.

Blago se mora naročiti pravočasno, ne pa, ko je že zmanjkalo ali je zaloga še malenkostna.

Industrijska in veletrgovska podjetja pošiljajo cenike. Marsikateri trgovec ima to neumestno navado, da take pošiljke sploh ne pregleda, ampak jo vrže takoj v koš. Tako ravnanje s ceniki in tiskovinami je popolnoma napačno. Vsak cenik in vsaka tiskovina se mora pregledati, ker večkrat najdemo kaj, kar nam je koristno. Tiskovine se morajo spraviti, da lahko ob potrebi pregledamo drugi cenik.

Trgovec mora pregledovati tudi oglase v svojem stanovskem glasilu. Res, naš »Trgovski Tovariš« jih ima malo, ali tega so krivi v prvi vrsti naši trgovci sami, ker se premalo zanimajo za svoje stanovsko glasilo. Na drugi strani pa se marsikateri naših industrijev domišlja, da mu ni potrebno oglaševanje v naših stanovskih glasilih, pač pa se pritožuje, da naš trgovec naroča v inozemstvu tuje blago. Res je, da gre prav mnogo naročb po nepotrebnem v tujino tudi za tako blago, katerega bi naročnik dobil doma celo cenejše. Kriv je predvsem fabrikant, ker ne opozarja trgovine z oglaševanjem na svoje izdelke. Videl sem, da je na primer izdelovalec kakega res dobrega predmeta razstavil na velesejmu, ima tudi okrožnice in tiskovine, ki ga veliko stanejo in se nikakor ne dajo primerjati z oglasom v trgovskem stanovskem listu, toda izdatek za oglas se mu pa vendar dozeva prevelik.

Trgovec ali industrijalec lahko prodaja tudi zlato za svinec in vendar ne bo prodal, če tega ne pove.

Samo stokanje, da naši ljudje ne podpirajo dovolj svojega človeka in rajši naročujejo v tujini, ne zadostuje, moraš tudi opozarjati na svoj izdelek z reklamo na pravem mestu. Za tistega, ki mora prodajati preprodajalcem, je pravo mesto za oglaševanje ravno »Trgovski Tovariš«.

# GOSPODARSKA KNJIŽEVNOST

## „Narodno Blagostanje“

V Beogradu je začel izhajati nov gospodarski tednik »Narodno Blagostanje«, ki ga ureja znani finančni in gospodarski pisatelj in strokovnjak dr. Velimir Bajkić in izdaja advokat Aca Pavlović za Narodno Blagostanje A. D. v Beogradu. Časopis izhaja vsako soboto in velja do konca leta 240 Din. Prejeli smo prvo in drugo številko.

V uvodniku prve številke podaja uredništvo pod naslovom »Narodno Blagostanje«, ki pravzaprav že daje listu obeležje, svoja programatična razmotrivanja. Nadaljnja vsebina je naslednja: Dr. Slobodan Jovanović, prof. univerziteta, Beograd: Edmund Berk (1729—1797). — Dr. A. Bilimović, prof. univerziteta, Ljubljana: Dali je mogočno proučevanje konjunktura u kraljevini SHS. — Dr. Janko Hacin, direktor Prve Hrvatske Štedionice, Beograd: Obaveštajni kreditni odseci kod Narodne banke. — Dr. A. Vegner, honorarni prof. univerziteta, Beograd: Porast zaposlenja radnika u prkos »privrednoj krizi«. — Indeks Narodnog Blagostanja. — Časopis o povremenoj literaturi. — Zaklela se zemlja raju. — Dogadjaji i problemi iz nedelje. — Beleške. — Tržišni izveštaji. Jako zanimiv je tudi indeks narodnega blagostanja in se bomo podrobneje bavili z njim v eni prihodnjih številki.

V drugi številki je več važnih članov, tedenski pregled, beleške in tržna poročila. Posebe bi bilo omeniti članek: Aca Pavlović, advokat: Socialna osiguranja u Francuskoj; dr. Velimir Bajkić: Naša dva najveća problema od postanka države: naš ratni dug Francuskoj i predratni Kraljevine Srbije.

Kakor je razvidno iz prvih dveh števil, bo prinašal list na prvi strani aktualne črteže in karikature iz naših dni. Sodeč po vsebini in po objavi pisateljev in naslovov člankov, ki bodo priobčeni v prihodnji številki iz novčarstva, financ, socialne politike, ekonomske politike, prava in sociologije, smatramo, da bo ta znanstveni tednik z obravnavanjem vseh aktualnih gospodarskih vprašanj vendarle izdatno pripomogel k zbolšanju narodnega blagostanja. Jamstvo daje oseba prof. Bajkića.

Ze omenjeni uvodnik prve številke je nad vse zanimiv. Tudi v »Trgovskem Tovarišu« smo že nešteto krat povdarili važnost kupne moči najširših potroš-

nih krogov, važnost blagostanja naroda, države in posameznika, ker dviga vse to življenski standard, civilizacijo in prosveto. Najboljša državna, narodna in gospodarska politika bi morala biti pravzaprav zelo enostavna: gledati, da si bo pridelal vsakdo dovolj velik kos belega kruha, primeren stan in zadostno oblačilo. Druge telesne in duševne potrebe bodo skoro same sledile.

V naslednjem priobčujemo ta uvodnik v originalnem srbohrvatskem tekstu, toda v latinici, ker je vreden, da se vsak naš čitatelj seznani z njegovo vsebino.

## Narodno Blagostanje

(Prosperity)

### Jedno poredjenje

Utujenost i apatičnost naše vojske na Krfu zadavala su velike brige Vrhovnoj Komandi. U nadi da će čitanje novina da je duševno razonodi, pokrenut je list »Velika Srbija«. Grci, koji su bili angažovani za prodaju lista, jurili su kroz srbske logore na Krfu i drali se kao pomamni »Velika Srbija! Kad je jedan orodavac naišao na logor Šumadijske Divizije, jedan redov, seljak, doviknuo mu je:

»Tolika ti avlija bila!«

Kad su pokretača »Vel. Srbije« pitali, iz kojih je razloga izabrao ime Velika Srbija u trenutku, kad ni jedan pedanj Srbije nije bio slobodan, nije umeo da da objašnjenja. Jedino objašnjenje leži u zakonu akcije i reakcije, koji važi i u psihologiji.

Odlučujući se još pre nekoliko meseca da pokrenemo časopis pod imenom »Narodno Blagostanje« mi smo bili svesni, da će se naći ljudi, koji će po tome naslovu ceniti da je »Narodno Blagostanje« šaljiv list. Naš se svet navikao za ovih deset godina, da pod narodnim blagostanjem razume nešto o čemu nije niko pozvan da vodi brigu.

Stavljajući reči Narodno Blagostanje u zaglavlje našega časopisa, mi smo obeležili u naš program. Tako bismo mogli da se odrekemo svakog daljeg programatskog izlaganja. Ali, kako mi pod narodnim blagostanjem razumemo jedno specijalno stanje u narodu, to je potrebno da ga u kratko izložimo.

### Početak državne brige o narodnom bogatstvu

Pojam narodnog blagostanja nije postojao sve do pojave moderne države. Tisuća godina vlast je znala samo za

svoje blagostanje. Glavne odlike moderne države su: u novcu plaćeno činovništvo i regularna vojska. Kad se tome doda da je i moderna država iznikla iz rata i da je bila permanentno u ratnom stanju, onda se može znati, koliko je bila velika njezina finansijska potreba. Sva se mogla pokriti samo porezom; i država je činila bogatu upotrebu od te ustanove. Ali je za to brzo došla do saznanja da narodna poreska snaga nije neiscrpna. Sa praznim kasama i osiromašenim narodom državi nije bilo teško da uvidi, da je njezino bogatstvo samo naličje narodnog bogatstva. Tako se pojavila briga državna o bogatstvu naroda.

Iz istorije znamo da je unutrašnja politika apsolutističke države (a moderna država se svuda pojavila u obliku apsolutizma) bila prvenstveno privredna. Vladaoci, kao na pr. Fridrih Veliki, bili su u glavnom ministri vojske, finansija i narodne privrede. Uprava privrednom politikom poveravana je najpametnijim ljudima. U istoriji apsolutizma jevropskog zabeleženo je dosta imena velikih privrednih političara. Setimo se samo Kolbera! Diktator Kromvel je osnivač engleske trgovačke mornarice. Bilo je vladalaca, koji su bili formalno posjedniti idejom podizanja narodnog bogatstva. Tako se objašnjava na pr. moć, do koje je bio došao Skotlandjanin Džon Lo u Francuskoj.

#### Liberalizam i narodno bogatstvo

Moderna država pretrpela je velike izmene od svoje pojave do danas. Ali nije bilo vladavine, koja je smatrala da narodno bogatstvo nije prvi uslov njezinog opstanka i napretka. Velike promene je pretrpelo gledište na metode politike narodnog bogatstva.

Merkantilizam, najstarija privredna doktrina, smatrala je državu za najpametniju i jedino sposobnu da podiže narodno bogatstvo. Država je odredjivala privredne grane koje se imaju podići i favorizirati, ona je nabavljala stručnu radnu snagu sa strane, ona je odredjivala često tehnički proces proizvodnje, regulisavala potrošnju, utvrđivala cene i t. d.

Kao reakcija na to došao je liberalizam, tvrdeći da država svojom aktivnom privrednom politikom može samo da škodi narodnom bogatstvu. Po njemu je narodno bogatstvo zbir bogatstva pojedinaca, a pojedinac zna najbolje kako će najlakše doći do bogatstva. Čovek je rođen sposoban da privredi, njegova se fela u životinjskom carstvu

naziva homo oeconomicus. Država treba da svede svoju funkciju na čuvanje lične i imovne bezbednosti. To je bila doktrina primitivnog kapitalizma, čiji je nosilac bila buržoazija.

I ta je privredno politička doktrina bankrotirala kao i prva, pred činjenicom, da ni pod njom nisu potekli mleko i med. Pokazalo se, da čovek čoveku smeta u privredjivanju da je čovek čoveku zeleniš. Homo oeconomicus obeležava samo urođenu težnju čovekovu zapostignućem što većeg uspeha sa što manje žrtvama, ali ona nije nikakva garancija za uspeh. Ne samo da je borba za život surova, već je čovek po prirodu svojoj sve manje sposoban za tu borbu. Tehnika proizvodnje i privredjivanja predstavlja bezkrajnu oblast znanja, koje se ne donosi na svem rodjenjem, već se mora da stiče i to u stručnim školama. Dalje se pokazalo, da kapital kao privatna svojina predstavlja takodje jednu nadmoćnost u borbi, a on se, izuzemon, dobija rođenjem. Iskustvo je najzad pokazivalo, da je u zemljama, u kojima je narodno bogatstvo raslo, veliki deo naroda živeo sve bednije. Iz toga izkustva iznikla je takozvana socialno-politička doktrina...

#### Socijalna država

Ona usvaja potrebu državne intervencije, ali sasvim drugojače, no što je to činio merkantilizam. Na suprot liberalizmu tvrdi ona, da država ne može, sve kada bi i htela, da ne utiče na narodnu privredu. Svaki njezin akt je privredno-politički činilac. Medjutim država treba da utiče na narodnu privredu, jer od toga zavisi ne samo narodno bogatstvo, već i socijalni mir.

Socijalna država smatra kao i merkantilizam, narod za jednu privrednu celinu. U tome se ona slaže i sa socijalizmom. Ali dok merkantilizam i socijalizam smatraju narodnu privredu za isključivi cilj državne u privredne politike, a čoveka samo za orudje za postizanje tog glavnog cilja, dotle socijalna država smatra da je nacionalno bogatstvo samo orudje, a čovek glavni cilj privredne politike. Država mora da pomaže podizanje narodnog bogatstva, ali je isto tako dužna, da iz viška proizvodnje onih, koji su uspeli u svojoj privrednoj delatnosti, pomaže one, koji nisu uspeli. Osnovni princip društvene zajednice je solidarnost.

To je doktrina, koja se pojavila skromno i stidljivo sredinom 19. veka u Engleskoj i koja je trijumfovala pred

kraj 19. veka u celom civilizovanom svetu.

Ali ni ona nije poslednja reč državne brige o narodu.

#### Doktrina narodnog blagostanja (Prosperity)

Ni merkantilizam, ni liberalizam, ni socijalnopolitička doktrina ne znaju za narodno blagostanje, oni znaju samo za narodno bogatstvo. Narodno blagostanje kao lozinka nije skorašnjeg datuma, ona je služila kao doktrina već pri izradu ustava severoamerikanskih država posle oslobodjenja od Engleske. Dr. David Hil, severoamerikanski ambasador u Parizu za vreme rata, (koji je, posle Vilzona, od svih Amerikanaca najviše obavezao saveznike), kaže da je američanska demokratija stavila sreću i blagostanje pojedinaca nad moći i slavam države. Ovde je blagostanje uzeto u smislu protesta i obezbedjenja protiv apsolutizma. Ali su baš Amerikanci i Englezi bili ti, koji su formirali pozitivnu doktrinu narodnog blagostanja.

Po toj doktrini narodno bogatstvo i narodno blagostanje nisu jedno isto. Ako pokušamo da damo razliku između jednog i drugog pojma, onda bismo kazali, da je narodno bogatstvo skup ekonomskih dobara, koja se mogu izraziti novcem, a pripadaju naciji. U narodno bogatstvo spada i višak proizvodnje u određenoj periodi — nacionalni dohodak. Pod narodnim blagostanjem pak razume što viši nivo života najvećeg dela naroda. Ono obuhvata potrebe širokih masa i način njihovog zadovoljenja. Ono se meri kupovnom snagom masa, a ova dohodkom u naturi.

Politika narodnog blagostanja prenosi definitivno težište državne politike sa stvari na čoveka. Narodno bogatstvo je bitan faktor narodnog blagostanja, ali ono nije njegovo merilo, već na protiv narodno blagostanje je merilo narodnog

bogatstva i njegove socijalne konistnosti. Politika narodnog blagostanja ceni štednju kod nižih slojeva društva, ali je ne smatra za socijalni ideal. Ekonomski ona je beznačajna: kapital se formira samo kod proizvođača. Socijalno nije važna zbog toga, što niži slojevi imaju drugi način da se brinu za sustrašnicu — a osiguranje je glavna funkcija štednje kod tih slojeva. Glavno je, kako živi masa naroda.

Socijalna država smatra da je njezina suverena dužnost suzbijanje socijalne bede i obezbedjenje svakome čoveku zadovoljenje minimuma potreba. Njezin je krajnji ideal: osiguranje protiv bede u slučaju iznemoglosti, bolesti, starosti u nezaposlenosti. Doktrina pak narodnog blagostanja (prosperiteta) ide dalje: ona teži obezbedjenju maksimuma blagostanja svima. Nije društveni ideal raj siromašnog čoveka, ma da je siromašan čovek subjektivno zadovoljan. Društveni ideal je stanje, u kome čovek teži da zadovolji što veći broj kulturnih potreba i toga radi zalaže svoju radnu snagu. Nivo narodne potrošnje treba da je što veći; jer su potrebe i način njihovog zadovoljenja kulturno merilo. Radnik sa stanom van grada i svojim sopstvenim automobilom nije luksuz, već znak prosperiteta. Potrošnja je istina ništenje dobara, ali se dobra proizvode za to da se potroše. Potrošnju kao faktora kulture treba pomagati.

Amerika je pokazala, da sa rašćenjem narodnog blagostanja raste i socijalni duh naroda. Narodno blagostanje je najbolji odgajivač socijalnih vrлина. Uspeh državne politike narodnog blagostanja socijalizirao je nacionalni mentalitet. Građani su počeli da se utrkuju u saradnji na podizanju narodnog blagostanja. U tome znaku stoji politika nadnica američanskih poslodavaca.

Narodno blagostanje je imperativ državne politike.

## TO IN ONO

### *Vpliv gospodarjev v ljubljanskem in beograjskem občinskom svetu*

V ljubljanskem občinskom svetu je: 8 obrtnikov, 7 privatnih uradnikov, 5 profesorjev, 5 državnih uradnikov, 5 advokata, 4 železničarji, 4 učitelji, 3 trgovci, 3 posestniki, 2 politika, 2 delavca,

1 zdravnik. V beograjskem pa: 9 trgovcev, 7 obrtnikov, 5 uradnikov, 4 univ. profesorji, 4 advokati, 3 inženjerji, 3 zdravnik, 2 profesorja, 2 kavarnarja, 2 bančna ravnatelja, 2 delavca, 1 učitelj in 1 industrijalec.

### *Vrhovni zakonodajni svet*

Pred kratkim so bili z naredbo pravosodnega ministra imenovani člani vr-

hovnega stalnega zakonodajnega sveta. Pravosodni minister je istočasno izdal pravilnik o organizaciji tega sveta. Ta vrhovni stalni zakonodajni svet pri pravosodnem ministertvu je svetovalni organ predsednika min. sveta ter daje svoje strokovno mnenje glede zakonskih načrtov, uredb in pravilnikov, ki se izdelajo v posameznih resorih vrhovne državne uprave. Do šestega januarja je kralj imel v zakonodajstvu važno funkcijo: sankcioniral je zakone, izglasovane od Narodne skupščine. Brez kraljeve sankcije noben akt oblasti ni imel ne formalne ne materialne moči zakona. Od šestega januarja pa je kralj edini zakonodajalec, vsa zakonodajna oblast je osredotočena pri njem, šefu države. Tako sedaj izdaja, predpisuje in proglašuje vse zakone kralj na predlog svojega ministrskega predsednika, izdelujejo jih pa pristojni ministri, ki ne sodelujejo kot pomožni zakonodajni organi, nego kot člani in predstavniki vrhovne državne uprave. Koncem januarja je bil izdan zakon, ki predvideva ustanovitev vrhovnega zakonodajnega sveta, ki bo proučeval vse zakonske projekte prej, nego se jim bo dala definitivna oblika. Uvidelo se je, da je nemogoče izvesti vse delo določitve zakonskih tekstov in novega upravnega razporeda brez sodelovanja strokovnjakov in brez posvetovanja s predstavniki živega pravnega življenja, ki obstoja v narodu v obliki pravnih običajev, navad, verovanja in zaupanja. Zakon je nekaj važnega in dolgotrajnega, nekaj povsem drugega kakor odlok upravne oblasti. On velja za vsa zemljo in za vse državljane. Z njim se postavljajo pravila za vse javno in družabno življenje kljub kompliciranim odnosom družbe. Zato se ne more taka stvar narediti na nagloma, ker morajo sodelovati pri stvari tudi oni, zaradi katerih se zakon izda in na katere se zakon nanaša. Ker pa vendar ne more sodelovati ves narod, je treba izbrati predstavnike iz njega, ljudi prakse, ki bodo presojali predloge zakona po živem življenju in znanstvenike, da bodo temeljito pretehtali dobre in slabe strani vsakega projekta in predlagali ono, kar bo najboljše. Tako bodo pri pregledovanju navzoči vedno zastopniki raznih struj in nazorov, ki bodo več vedeli in znali, kakor dva ali trije. Vsa ta raznovrstna stališča, vse to kresanje misli in duhov bo dalo končno kompromisno stališče, ki bo najboljše odgovarjalo mišljenju in duhu vseh sodelujočih članov vrhovnega stalnega zakonodajnega sveta. Ta svet bo moral povezati posamezna zakonska

pravila in jih spraviti v sklad s pravili drugih zakonov, pregledati jih bo moral raz stališče pravne logike in skladnosti, da jim da primerno in odgovarjajočo obliko. Zato morajo biti člani tega sveta praktični in teoretični pravniki. Seveda bo treba za prirejanje posameznih zakonov, poleg teh pravnikov, pozvati k sodelovanju še strokovnjake posameznih gran našega gospodarstva, kadar bo šlo za vprašanja, ki jih pravniki, gospodarski strokovnjaki, tudi ne morejo povsem pojmili. V to svrhu bodo sklicane od slučaja do slučaja potrebne strokovne komisije, ki bodo strokovnjaško povedale svoje mišljenje o predmetu, ki se bo zakonsko uredil. Formo pa bo dal zakonu stalni zakonodajni svet.

Vrhovni zakonodajni svet bo gotovo velike koristi. Bivši sterilni in nesposobni parlament je že po svoji prirodi videl v zakonih uredvsem politiko in denarno plat, vse drugo je prepustil izdelovalcu projekta. Premalo pa je tudi vodil računa o potrebah vsega našega naroda in države. Zato smo imeli toliko projektov o isti stvari, zato so navadno tudi vsi propadli in bili odloženi, ker niso konvenirali zdaj tej, zdaj drugi vladni grupi, ki jih je motnila večji del le skozi svoja partijska očala. Tako je skupščina lahko ovirala tudi delo na donošenju novih zakonov, kar ne bo mogoče stalnemu vrhovnemu zakonodajnemu svetu, ki je le posvetovalni organ, ker ni potrebno, da bi se njegovo mišljenje vedno uvaževalo. Če bo uspelo temu svetu, da odstrani vse slabo v naših zakonih, potem bo ta ustanova veliko koristila in imela neprecenljivo vrednost.

### Število podjetij v naši državi

Po seznamih raznih gospodarskih zbornic, zvez in korporacij je bilo početkom leta 1927 v naši državi približno 98.600 trgovin, 181.200 obrtov in 4030 industrij. Bank na delniški osnovi je bilo brez podružnic 691, ne všteti v to vsoto Narodne banke, Poštne hranilnice in Državne hipotekarne banke, kakor tudi brez podružnic inozemskih bančnih podjetij. Zavarovalnih društev je poslovalo 16 domačih, poleg tega pa še 6 inozemskih.

Trgovskih podjetij je bilo v območju posameznih zbornic: Ljubljana 11.835, Zagreb 13.139, Beograd 20.000, Skopje 10.000, Osijek 3.900, Novi Sad 2.835, Vel. Bečkerek 4.820, Sarajevo 21.660, Split 7.424, Dubrovnik 2.999.

Obrtnih podjetij je bilo v območju

zbornice Ljubljana 26.556, Zagreb 21.147, Beograd-Skoplje pa 60.000.

Razpored industrije je bil naslednji: Ljubljana 431, Zagreb 762, Beograd 676, Skopje 80, Osijek 584, Novi Sad 468, Vel. Bečkerek 283, Sarajevo 478, Split 264 in Dubrovnik 5.

Podatki gotovo niso povsem točni radi različnega obrtnega zakonodajstva, po katerem se ocenjuje pripadnost podjetja. Tako je posebno pri obrti vzeto marsikatero podjetje v Sloveniji pod obrtnost, dasiravno bi se po principih v drugih zborničnih območjih prištevalo med industrijo.

Od 4.031 industrijskih podjetij je: kemičnih 194, papir in konfekcija papirja 70, tekstilnih 213, konfekcijskih, penilo-obleke 26, hraničnih in kmetijsko-gospodarskih 1.387, drvarskih 635, kožnih 112, rudarskih podjetij 36, premogokopnih 88, bauksitnih 34, klobučarskih in dežnikarskih 40, strojnih in metalurgijskih 235, elektrotehniških 18, električnih central in plinarn 147, industrij cementa, mavca in apna 58, ceglenc 346, tovarn za vagine, aeroplane in ladjedelnic 19, grafičnih industrij in večjih tiskarn 113, izdelovalnic cementne, glinaste, azbestne in asfaltna robe 60, kamnoseških 71, steklarskih in ogle-dalskih 24, industrij celuloidnega blaga, gumbov in glavnikov ter sličnega 10, industrij kozmetičnih predmetov, parfemov in kemijsko-farmaceutičnih proizvodov 22, potem pa raznih drugih 73.

### Stečaji v januarju 1929

Po statistiki Jugoslov. društva za zaštitu vjerovnika v Zagrebu je bilo letos januarja v državi 82 stečajev napram 79 v istem času lanskega leta. Število je torej naraslo za 3, odnosno za 3-8%.

Po pokrajinah so stečaji tako-le razdeljeni (številke v oklepajih se nanašajo na lanskega leta januar): Hrvatska in Slavonija 4 (12), Srbija in Črna gora 74 (55), Slovenija in Dalmacija 3 (6), Bosna in Hercegovina 1 (1), Vojvodina — (5).

Razvidno je, da število stečajev znatno pada z izjemo v Srbiji, kjer še rastejo. Posebno je tam mnogo obrtnikov pod stečajem, vsteti so pa v veliko število tudi privatni stečaji, ki ne spadajo v okvir gospodarstva.

### Državno posestvo „Belje“

V zadnjem desetletju smo lahko marsikdaj čitali o gospodarstvu na državnem posestvu »Belje« z mestom enakga imena, ki ima okoli 1200 prebi-

valcev (1910), največ Madžarov in Nemcev. Na Belju je vzorno gospodarstvo. Posestvo je obsegalo 62.710 ha in pripadalo do prevrata nadvojvodi Frideriku. Zemljišče je podvodno, toda 33% je melioracioniranega in zavarovanega z nasipi, ostalih 67% pa nezavarovane-ga in izpostavljenega poplavam. Po vojni je bilo potreba posestvo na novo urediti, ker je služilo med vojno vojaškim svrham ter so izostala vsa dela, potrebna za vzdrževanje vzornega gospodarstva. Leta 1922 se je osnovala, kot razvidimo iz podatkov uprave, stanica za selekcijo in požlahtnjevanje semen. Ta lahko proizvede letno 150 vagonov semena sladkorne repe, ki ga zaenkrat še uvažamo iz inozemstva v vrednosti okoli 25 milijonov dinarjev, dasiravno bi bilo domače seme, pridelano pod našim podnebjem na znanstveni podlagi, koristnejše za naše kulture sladkorne repe. Po proračunu bo mogoče v letu 1932 kriti vso to potrebo doma. Tudi seme za oves, koruzo in pšenico proizvaja lahko v velikih količinah ta semenska stanica. Posestvo je imelo l. 1922 preko 1500 molznih krav, ki je vsaka dala letno povprečno 1750 litrov mleka, skupno pa 2.692.700 litrov mleka. Proizvodnja surovega masla pa je znesla to leto 66.500 kg. Leta 1924 je bilo povprečno 1600 molznih krav, ki so dale po 2290 litrov mleka. Tega leta je znesla celokupna proizvodnja mleka 3.676.900 litrov, surovega masla pa 107.380 kg. Najboljše je bilo doslej leto 1925, ko je dala povprečno vsaka od 1693 molznih krav 2470 litrov mleka. Celokupna proizvodnja mleka je znašala 4.181.200 l, surovega masla pa 124.500 kg. Zadnja statistika za l. 1927 beleži 1289 molznih krav, ki so imele povprečno 2440 litrov mleka na leto. Skupna proizvodnja mleka je znesla to leto 3.151.450 litrov, surovega masla pa so pridelali 100.950 kg. Lansko leto je bilo novembra meseca na posestvu velike živine 4650 glav, drobnice 5890 glav in preko 2950 svinj. Tudi ribolov je dober ter so leta 1927 ujeli preko 1.430.000 kg rib. Najboljšo sliko gospodarstva prikazuje dobiček posameznih let. Leta 1922 je bilo 27.000.000 dinarjev dobička, l. 1923 32.000.000 dinarjev, l. 1924 je bila izguba 3.825.000 dinarjev, l. 1925 je vihar uničil žetev ter so cenili škodo na 11.000.000 Din, tako da je bilo to leto 1.575.000 Din izgube. Tudi v letu 1926 je poplava uničila dve tretjini žetve, tako da je bilo le 6.650.000 Din dobička: Šele v l. 1927 se je zopet pokazal primeren dobiček od 30.000.000 Din.

# „Gospodarstvo“, glasilo slovenskih privrednika u Južnoj Americi

V Buenos Airesu v Argentini izdaja lastnik in direktor lista ing. C. Jekovec imenovano glasilo za 500.000 slovanskih emigrantov v Južni Ameriki. Poleg španskih prinaša list članke v srbohrvaščini, slovenščini, češkem, poljskem in bolgarskem jeziku v cilju organizacije in napredka slovanskih emigrantov. V 80.—81. številki 1. l. je na prvi strani članek o novem argentinskem državnem poglavarju za predsedniško dobo 1928 do 1934 s sliko. Naslikani pa so tudi državni poglavarji Čehoslovaške, Poljske in Jugoslavije s pooblaščenimi ministri teh držav v Buenos Airesu. Tudi »Club yugoeslav« wabi z oglasom na prvi strani na dobrodelno prireditev s sodelovanjem jugoslovanskih dam lokalnih društev v Buenos Airesu. Na drugi strani je velik članek iz pogovora s čehoslovaškim konzulom ob desetletnici, s sliko prezidentove rezidence na Hradčanyh in s sliko Narodnega divadla v Pragi. V jugoslovanskem oddelku časopisa je več zanimivih političnih, gospodarskih ter organizacijskih člankov in razprava o organizaciji »Jugoslovenske Narodne Obrane« za Južno Ameriko. Poleg poročil in dopisov iz raznih krajev, poleg izvlečkov iz novin, ima list tudi oddelek z napisom »Naš stari kraj« s poročili iz stare domovine. V »Slovenskem vestniku« je članek z naslovom »Slovenci in izseljevanje v Argentino«. Iz članka je razvidno, da šteje slovenska kolonija v Argentini že 15.000 duš. Mnogo je Primorcev, ki so morali zapustiti rodno grudo, ki ječi pod tujčevno peto. V drugem članku je interesantno popisana razlika med donosom obdelane zemlje v Argentini in Jugoslaviji. Donos je v Argentini mnogo večji. Mogoče bomo pri priložnosti priobčili zanimive podatke iz tega članka. Tudi Bolgari imajo v listu svoj oddelek pod naslovom »Bilgarski glas«. Tako vzdihuje »Gospodarstvo« narodno zavest in narodne vezi med slovanskimi izseljenci Južne Amerike, krepi njih voljo in jim pomaga z organizacijskimi nasveti in poročili ter daje priliko tudi merodajnim faktorjem v naši državi, da so poučeni o življenju našega naroda v Južni Ameriki.

## Kreditni zavod za trgovino in industrijo v Ljubljani

je imel v četrtek dne 28. februarja 1929 svoj redni občni zbor. V zanimivem

letnem poročilu uprave, ki je splošne važnosti, beremo:

Na domačem denarnem trgu v preteklem letu ni bilo vpoštevnega valovanja. Naš dinar je v letu 1928 stal trdno na višini predidajočih let. Trenutne senzacije političnega in gospodarskega značaja niso izzvale kolebanja tečajev. Ponovno je bilo lansko leto govora o zakoniti stabilizaciji dinarja v zvezi z večjim inozemskim posojilom, ali do takega ukrepa ni prišlo. Dejanska stalnost dinarja se je držala vseskozi neomajano, pa so vsa znamenja zanesljivosti taka, da ne pride v doledni bodočnosti do kake pomembne izpremembe danega položaja, kojemu se je privadilo tekom let i gospodarsko življenje i prebivalstvo. V kolikor prihajajo v poštev valutne prilike tistih držav, s katerimi naši izvozniki in uvozniki v prvem redu tržijo, je z zadovoljstvom zapisati, da tudi naša inozemska kupčija obojne plati ni imela povoda tožiti o nepokoju in o neljubih skokih denarnih tečajev. Večletno vztrajanje tečaja našega denarja na isti višini ima za celo naše gospodarsko življenje ugodne posledice. Vrnilo se je zaupanje med ljudi i z njim preudarnost pri novih snovanjih in napravah. Mezdne zahteve so le redko motile mirni red in tek v gospodarskih obratih. V širše kroge prebivalstva prodira prepričanje, da ni blagostanja in dviga na višjo življensko stopnjo brez rednega vsakdanjega dela in skrbnega obračanja razpoložne imovine. Lahkomiselna potratnost je izginila. Gospodarnost in varčnost naraščata, dve okolnosti, ki sta predpogoj za gospodarsko krepitev v vsaki zemlji. Navzlic politično nevšečnim razmeram je smotreno napredovalo delo za ureditev in dovršitev naših trgovinsko-političnih odnosov z bližnjim in daljnim inozemstvom. V brodarstvu je zapisati resno stremljenje po napredku in povzdigi prometa. V prometu na kopnem je opravljeno veliko in potrebno delo za povzdigo storitvene možnosti poglavitne proge med Zagrebom in Beogradom, ki bo popolno, čim se uresniči dvotirna proga Zidani most in Zagreb, pa se odpravijo neljube prometne ovire v prometnem vozlišču Zidani most s predvideno zgradbo ondotnega prometnega trikota. Zapisati je precej živo širjenje avtomobilnih zvez in pomnožitev mestnih telefonskih zvez z inozemstvom, kar priča o pridobivanju novih neposrednih zvez z inozemskimi dobavitelji in odjemalci. Železniški promet je tudi v letu 1928 naraščal. Pojavile so se v živi sezoni težave za vagoni in stroje,

akoprem je železniška uprava skrbela za popravo in pomnožitev vozil. Zahteve prometa, ki se dviga od leta do leta, so večje nego je število novih in popravljenih vozil, pa more priti odpomoč v temeljiti meri samo potem velikih investicijskih nabav.

Letina je v naši državi odlične važnosti in je posebno velike merodavnosti za naš trgovski in plačilni račun. Žito je prav dobro obrodilo, dočim je bil v koruzi, tem jako važnem pridelku, donos neugoden, pa tega zrna ne bo na razpolago za izvoz. V Sloveniji sami je žito dosti dobro obrodilo, nezadovoljiva je letina za krompir, fižol, seno, sadje in vino, čigar pridelovalni stroški so v slabem razmerju z doseženimi cenami. Od trgovinskih zelišč je lepo obrodil hmelj, ali so cene zelo padle, ker se produkcija hitro širi preko povpraševanja na trgu. Položaj našega kmetovalca v Sloveniji postaja vedno težavnejši, pa je zategadelj treba posebne pozornosti posvečati gospodarski povzdigi naše ožje domovine s kvalitetnimi pridelki in izdelki in zlasti z intenzivnejšim industrijalnim in merkantilnim delom. Industrijalno in komercialno naprednejši kraji pridobivajo na važnosti za kmetijstvo kot močnejši kupovalci tudi zategadelj, ker vidimo pri naših mejaših, kako smotreno skrbje za povzdigo lastne produkcije, pa se bližajo autarkiji.

Zaključni računi naše izvozne in uvozne kupčije v letu 1928 so nevšečni. Naš izvoz znaša po vrednosti 6.444.699.695 dinarjev, naš uvoz pa po vrednosti 7.835.326.036 dinarjev.

Položaj v industriji je v obče ugod-

nejši nego v predidčem letu. Eminenčno važna lesna stroka je imela ugodne čase. Stavbna stroka in vsa obrtovanost, ki je z njo v posredni ali neposredni zvezi, je imela žive in dobre posle. Trgovina, izvzemši lesno stroko, po pravici teži o medlih kupčijah in počasnem plačevanju spriče padle kupovalne sile, pa tudi vsled znatno večje štedljivosti. V denarstvu so zahteve trajno velike. Znatne so potrebe vsled žive stavbne delavnosti. Povpraševanje po denarju hitreje napreduje nego nabirki novega kapitala. Zahteve po velikih posojilih za potrebe države in večjih občeštev so trajno velike. Nagibnosti za pocenitev denarja ni bilo ugotoviti. Celo v naprednejšem zapadu je bila denarna napetost občutna. Nova rentnina, ki zadeva tudi prihranke in naložbe pri denarnih zavodih, ne glede na domač ali tuj izvor, utegne neugodno vplivati na važen dotok tujih naložb v naših zavodih, na štednjo in na ceno izposojil zlasti tudi v hipotekarni kupčiji. Število konkurzov je v Sloveniji znatno manjše proti številu konkurzov v letu 1927.

V podelovanju kreditov je bila previdnost na mestu. Izgub na dubioznih terjatvah v preteklem letu ni bilo, če tudi so se posli znatno razširili. Dosežen čist dobiček je pa vključ naraslemu prometu ostal približno na višini lanskega. Vzroke je iskati, kakor smo že v svojih poročilih iz prejšnjih let poudarjali, v tem, da smo celo leto držali velik del sredstev mobilno, naložen ali brezobresno ali pa le z malim donosom. Tudi zaslužki v bančnem poslovanju sploh so se znatno znižali.

## DRUŠTVENE VESTI

VII. redna odborova seja Trgorskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani se je vršila v sredo dne 6. februarja 1929 ob 20. uri v posvetovalnici Zveze trgovskih gremijev v Ljubljani. — Vodil jo je društveni predsednik g. dr. Fran Windischer, ki je ob četrtitvi ugotovil sklepčnost in pristrčno pozdravil navzoče. — Uvodoma je omenjal, da je poslal v imenu društva glavnemu ravnatelju Ljubljanske kreditne banke in predsedniku društva denarnih zavodov g. Alojziju Tykaču pozdravno pismo, kateremu je sledila zahvala jubilara z željo, da bi naše društvo tudi v bodoče lepo procvitalo v čast in ponos svojemu stanu. Nato je z zadovoljstvom ugotovil, da je letošnja predpustna plesna prireditve zbog počrtnovalnega in dobro premišljenega delovanja vsega odbora, posebno pa še po zaslugi obeh dam g. Jelke dr. Bretlove in g. Ivanke Leskovčeve ter soproge g. blagajnika Josipa Kreka, zelo lepo uspela. Poset je bil zlasti od strani oficijalnih krogov jako zadovoljiv, aranžma posrečen in uspeh v gmočnem in moralnem oziru popoln. Trudoljubivemu odboru in agilnim aranžerjem je izrekel odbor iskreno zahvalo. — G. blagajnik Josip Krek je nato pojasnil račune in ugotovil pribitek prireditve, nakar je sledilo bilančno poročilo, ki ga je odbor vzel z odobravanjem na znanje. — G. predsednik se je nato g. blagajniku iskreno zahvalil za njegovo pregledno poročilo, varčno gospodarstvo in obilen trud zaključivši sejo ob 21. uri.

Tajnik